

BULUT MOTİFİNİN BİTKİ VE HAYVAN FİGÜRLERİ İLE KULLANIMI THE USE OF THE CLOUD MOTIF WITH PLANT AND ANIMAL FIGURES

Doç. Dr. Mine ERDEM KÖROĞLU

Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü,
mineerdemkoroglu@gmail.com

Konya / Türkiye

ORCID: 0000-0003-1835-749X

ÖZET

Geleneksel Türk Sanatları; hat, tezhip, kalemişi, çini, cilt, halı kilim gibi farklı alanları kapsamaktadır. Bu farklılık alt yapı, uygulama, üretim ve malzeme farklılığını beraberinde getirirken, süslemede kullanılan motiflerle benzerlik göstermektedir. Bitkisel, hayvansal, geometrik ve yazı gibi çeşitli süsleme unsurları geleneksel sanatların tamamında kullanılmaktadır. Hat sanatında yazı kenarlarını süsleyen bu motifler diğer sanat alanlarında eserin kendisini oluşturmaktadır. Geleneksel Türk Sanatlarında kullanılan motifleri ele aldığımızda yaprak, hatayi, bulut, goncagül gibi temel süsleme motifleri görülmektedir. Bu motiflerin geleneksel Türk sanatlarında uygulanması dışında özgün ve farklı tasarım alanlarında da uygulanabilmesini öngörmekteyiz. Bu nedenle Geleneksel Türk sanatları bölümü tasarım ilkeleri dersinde bu öngörümüzü destekleyici çalışmalar yapılmıştır. Araştırma konusunun sınırlandırılması için ise geleneksel Türk sanatları motiflerinden biri olan bulut konusu belirlenerek motifin bitki ve hayvan figürlerinde kullanımı ile ilgili uygulama çalışmaları yapılmıştır. Bu sayede alana yeni tasarımların ve özgün çalışmaların kazandırılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma ile geleneksel sanatlarda uygulanan motiflerin kullanım alanlarının genişletilmesi, farklı unsurların birleşimi ile özgün çalışmaların ve tasarımların elde edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, Sanat, Bulut, Figür.

ABSTRACT

Traditional Turkish Arts encompass different fields such as calligraphy, illumination, mural decoration, tile-making, bookbinding, and carpet weaving. While this diversity brings differences in infrastructure, application, production, and materials, it shows similarities through the motifs used in ornamentation. Various decorative elements such as vegetal, animal, geometric, and calligraphic forms are used across all traditional arts. In calligraphy, these motifs decorate the edges of the script, whereas in other art forms they constitute the artwork itself. When we examine the motifs used in Traditional Turkish Arts, fundamental decorative motifs such as leaves, hatayi, cloud, and rosebuds can be observed. Beyond their application in traditional Turkish arts, we anticipate that these motifs can also be adapted and used in original and diverse design fields. For this reason, in the design principles course of the Traditional Turkish Arts department, studies supporting this foresight were carried out.

In order to limit the research topic, the cloud motif, which is one of the traditional Turkish art motifs, was selected, and practical studies were conducted regarding the use of this motif in plant and animal figures. In this way, it was aimed to contribute new designs and original works to the field.

Keywords: Design, Art, Cloud, Figure.

1.GİRİŞ

Anadolu tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Selçuklu ve Osmanlı döneminde görsel sanatlar dini unsurlarla iç içe geçmiştir. Bu nedenle her bir motif İslam felsefesinin unsurlarını barındırmaktadır. Bu felsefe kaligrafî, tezhip, vitray, ebru, minyatür gibi Geleneksel Türk sanatlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ekşi, 2017: 50). Bu sanatlarda çeşitli süsleme unsurları kullanıldığı görülmektedir. Bu motiflerden biri de bulut motifidir. Türk süsleme sanatlarında yaygın olarak kullanılan bulut motifinin çıkış kaynağı olarak Çin belirtilir. Eski Çin sanatında görülen bulut motifi simurg ve ejderhanın burunlarından çıkan buharı veya ateşi simgelemektedir. Türklerde ise bulut motifinin çıkış kaynağı tabiattır denilebilir (Birol ve Derman, 1991: 153).

Görsel 1. Valide Atik Camii’den bulut detayı, Üsküdar, 15.yy., (Keskiner, 2007: 124).

Bulutların hareket halinde olmaları farklı görünümlere girmeleri sanatçılar için ilham kaynağı oluşturmuştur. Bulut motifinin en yaygın kullanımları 16.yy. ve 17.yy. olmuştur. Doğadaki görünümlerine benzer bir şekilde kullanılan bulut motifleri ana motif, yardımcı motif ve desenlerin çıkış yeri olarak Türk sanatlarında kullanılmaktadır (Akar ve Keskiner, 1978: 20). Süslemede yaygın olarak kullanılan bulut motifleri 15.yy. Timur Dönemi herat ekolünün öğelerindedir (Keskiner, 1990: 112). Geleneksel Türk sanatlarında farklı ebat ve biçimlerde kullanılan bulutlar, teknik ve malzeme farklılıkları ile dikkat çekmektedir (Görsel 1-2-3).

Görsel 2. Çini tabak, bulut motifli süslemeden detay (Mine Erdem Köroğlu, 2019).

Geleneksel Türk sanatlarının her bir alanında bitki, geometri, yazı ve hayvan figürlü motifler süsleme amaçlı yaygın olarak kullanılmaktadır. Taş, toprak, metal, kumaş, kitap, deri, ahşap vb. gibi malzemeleri birbirinden farklılaştırarak onlara özgünlük ve nitelik kazandıran bu süsleme unsurları çeşitli formlarda sayısız örnekler sunmaktadır.

Görsel 3. Zuhal (Saturn), Falname (TSM, H1703), Minyatür (And, 2014: 446).

Süsleme amaçlı yapılan tasarımlarda ilk düşünülen konuların başında bitkiler gelmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan atalarımızın yaptığı süslemelerde bitkisel konular görülmektedir. Bitkisel motifli süslemeler Osmanlı imparatorluğu döneminde zirveye çıkmıştır (Kılıçkan, 2004: 24). Türklerin yaşamlarını avcılık, savaş ve göçebe ile geçirmeleri onların hayvanları yakından tanımlarına ve ustalıklarla resmetmelerine sebep olmuştur. Hayvan motifleri tezvinatta figür olarak değil süsleme unsuru olarak görülmekte, tabiata yakın bir üslupla uygulanmaktaydı. Bunlar başlıca; Hayal Mahsulu, Efsanevi Hayvan Motifleri ve Tabiat Kaynaklı Üsluplaştırılmış Hayvan Motifleri olarak iki grupta incelenmiştir (Birol ve Derman, 1991: 129). Türk klasik sanatlarında bitki çizimlerinin gelişim evreleri; stilize (XVI. yy. başlarına kadar), yarı stilize (XVI. yy. dan XVIII. yy. a kadar), natüralist (XVIII ve XIX. yy.) ve bilimsel üslup (XX ve XXI. yy.) olarak tanımlanmıştır. Anadolu'da bitki çizimleri XVI. yy.' a kadar genelde stilize üslupla yapılmıştır. XVI. yy. da Muhibbi Divanı'nda yer alan gül, karanfil, sümbül, zambak, selvi gibi bitkiler yarı stilize üslupla hazırlanan ilk bitki çizimleri olma özelliğindedir (Ekşi, 2017: 50). Akar ve Keskiner, bitkisel motifleri; "Çiçekler, Yapraklar, Ağaçlar, Yemiş ve Meyveler" başlıkları altında incelerken, hayvansal motifleri; "Yalın Hayvan Formları, Rumiler ve Selçuklu Münhanileri" alt başlıkları ile ele almışlardır. Bitkisel motiflerin süslemede yaygın kullanıldığı, hayvan motiflerinin de XVI. yy. a kadar süslemelerde kullanıldığı belirtilmiştir. Bu yüzyılla birlikte süslemenin yanında yardımcı motif olarak kullanıldığı da ifade edilmiştir. XVIII. yy. da ise hayvan motiflerinin kaybolmaya başladığı söylenmiştir (Akar ve Keskiner, 1978: 11-12).

2.SANAT VE TASARIM

İnsanla var olan sanat, hayatın sürmesini sağlayan hava, su ve toprak gibi temel öğelerden biri olmuştur. Birbirimizi anlamak için yazılı ve sözlü iletişim kurma yolu sanatta, duygu ve düşüncelerin ifade biçimi olarak kullanılmıştır. Sanat ve tasarımla kurduğumuz iletişim onun dili olan görsel tasarım ve ilkelerle sağlanmıştır (Özsoy ve Ayaydın, 2015: 1-3). Sanat eğitimi bireyin duygu ve düşüncelerini aktarabilmesi, yeteneğini ve tasarım gücünü anlatabilmesidir. Tasarım özgünlük ister. Bir konunun çözümünü arayan farklı fikir veya ürünlerin somutlaştırıldığı zihni bir çalışmadır (Çellek ve Sağocak, 2014: 7).

Civcir; "Tasarı ortaya koymada ilkeler ve düzenler işimizi kolaylaştırır. Problem çözmede destek olur. Bu ilkelerden bazen hepsinden yararlanabildiğimiz gibi bazen de bazılarını kullanabiliriz. Bu ilkeleri kullanmak tasarımcının yaratıcı süreçteki problem çözme yeteneği ile ilgilidir" (Civcir, 2015: 317) tanımlaması ile yapılan her tasarımın bireyin algısına ve yeteneğine bağlı olduğu ifade edilmiştir. Sanat eğitiminin başlangıcı olan Temel Tasarım dersi öğrenciyi geleceğe yönelik kuramsal ve uygulamaya dönük temel kazanımlar vermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle tasarım konumuzu somutlaştırmak, ona ifade yüklemek ve görsel iletişim oluşturmak için sanatın ilke ve öğelerini öğrenip onlara yön vererek kullanabilmek gerekir (Çellek ve Sağocak, 2014: 7). Sanat ve tasarımla ilgili yapılan tanımlamalar neticesinde tasarım ilkeleri dersinde çeşitli çalışmalar yapılmış olup bunlar tasarım ve uygulama bölümünde görsel örneklerle anlatılmıştır.

2.1.Tasarım ve Uygulama

Geleneksel Türk sanatları bölümü tasarım ilkeleri dersinde kapsamında bulut motifi tasarım konusu olarak belirlenmiştir. Bulut motifinin doğadaki herhangi bir bitki ve hayvan figürü ile bütünleştirilerek yeni tasarımların elde edilmesi amaçlı uygulama çalışmaları yapılmıştır. Dersin öğrencilerine çalışma konusu olarak verilen bu ödevle, öğrencilerin tasarım ve görsel algılarının geliştirilmesi, görüneni olduğu gibi değil, görmeleri gerektiği gibi zihinlerinde tasarlayarak yansıtılmaları ve yaptıkları her tasarımın kendilerine özgü ve kendilerini yansıtan çalışmalar olduğunun farkındalığı ile eserlerini somutlaştırmaları amaçlanmıştır. Konu kapsamında çalışmalarını tasarlarken tasarım ilke ve öğelerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda bulut motifi ile yapılan tasarım çalışmaları öğrencilerin tasarım ilkelerini algılayabilme, kullanabilme ve tasarlama becerileri ile elde edilmiş çalışmalardır. Her biri birbirinden farklı olan bu çalışmalar örnek niteliğinde araştırmada yer verilmiş uygulamalardır. Ders öğrencileri tarafından yapılan bu çalışmalar geleneksel motifleri tanıyan, tasarım ilkeleri ve öğelerinin kuralları ile özgün çalışmalar yapabilecek şekilde eğitilmiş kişilerdir. Çalışmalar içerisinden beğenilenler seçilerek Uygulama 1-10 alt başlıklarında verilmiştir. Uygulanması için seçilen bitki ve hayvan motifleri öğrencinin kendi kararı ile belirlenmiştir. Benzer şekilde bulut motiflerinin bitki ve hayvan figürü üzerine yerleştirilmesi de öğrencinin öngörüsü ile oluşturulmuştur. Teknik ve malzeme konusunda öğrenciler sınırlandırılmayarak tasarım özgünlüğü ve ifade biçimi kısıtlanmamış bu şekilde elde edilen çalışmaların nitelikli ve anlamlı olması amaçlanmıştır. Kullanılan renkler, teknik, malzeme, ebat, sayfa düzeni ve kompozisyon gibi tasarım algısı yapılan farklı eskiz çalışmaları ile ilerletilerek oluşturulmuştur.

2.1.1. Uygulama 1

Yapılan çalışmada; bulut motifleri ortanca çiçeği ve balık üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre büyük, küçük ebatlarda çizilmiştir. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, mavi, mor, yeşil ve sarı renkler daha çok tercih edilmiştir (Görsel 4).

Görsel 4. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulaması (Ayşe Demir, 2026).

2.1.2. Uygulama 2

Yapılan çalışmada; bulut motifleri şakayık çiçeği ve balık üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre farklı ebatlarda çizilmiştir. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, kırmızı, mavi, yeşil, sarı ve turuncu renkler daha çok tercih edilmiştir (Görsel 5).

Görsel 5. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulaması (İmmihan Bulut, 2026).

2.1.3. Uygulama 3

Yapılan çalışmada; bulut motifleri gala çiçeği ve sincap üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre büyük, küçük ebatlarda çizilmiştir. Kara kalem ve suluboya ile renklendirilen çalışmalarda, siyah, kahverengi, yeşil ve sarı renkler daha çok tercih edilmiştir (Görsel 6).

Görsel 6. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulaması (Rüveyda İpek, 2026).

2.1.4. Uygulama 4

Yapılan çalışmada; bulut motifleri eğrelti otu ve yunus balığı üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre farklı ebatlarda çizilmiştir. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, gri, yeşil ve mavi renkler tercih edilmiştir (Görsel 7).

Görsel 7. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulması (Fatma Dilan Çiftçioğlu, 2026).

2.1.5. Uygulama 5

Yapılan çalışmada; bulut motifleri ters lale ve kuş figürü üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre büyük küçük ebatlarda çizilmiştir. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, gri, yeşil ve mavi renkler daha çok tercih edilmiştir (Görsel 8).

Görsel 8. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulması (Seda Yıldız, 2026).

2.1.6. Uygulama 6

Yapılan çalışmada; bulut motifleri zambak ve tavşan üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre farklı ebatlarda çizilmiştir. Sulu boya ile renklendirilen çalışmalarda kahverengi, yeşil, pembe ve mavi renkler tercih edilmiştir (Görsel 9).

Görsel 9. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulaması (İrem Sema Tekeci, 2026).

2.1.7. Uygulama 7

Yapılan çalışmada; bulut motifleri karahindiba bitkisi ve böcek üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre farklı ebatlarda çizilmiştir. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, pembe, mavi, turuncu ve siyah renkler daha çok tercih edilmiştir (Görsel 10).

Görsel 10. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulaması (Furkan Bülbül, 2026).

2.1.8. Uygulama 8

Yapılan çalışmada; bulut motifleri gül ve deniz anası üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre farklı ebatlarda çizilmiştir. Kara kalem ile renklendirilen çalışmalarda, siyah ve beyaz renkler ön plandadır (Görsel 11).

Görsel 11. Bitki ve hayvan motiflerine bulut motifi uygulması (Sema Nur Yıldız, 2026).

2.1.9. Uygulama 9

Yapılan çalışmada; bulut motifleri kelebek ve deniz atı üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre farklı ebatlarda uygulanmıştır. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, mavi, turuncu, pembe ve siyah renkler ön plandadır (Görsel 12-13).

Görsel 12. Sol görsel, hayvan motifine bulut motifi uygulması (Nurdan Aydemir, 2026).

Görsel 13. Sağ görsel, hayvan motifine bulut motifi uygulması (Gamze Şair, 2026).

2.1.10. Uygulama 10

Yapılan çalışmada; bulut motifleri yusufçuk ve ejderin üzerinde belirli yerlerde uygulanmıştır. Bulutlar kullanım alanlarına göre büyük küçük ebatlarda çizilmiştir. Kuru boya kalemleri ile renklendirilen çalışmalarda, mavi, turuncu, kırmızı ve siyah renkler daha çok tercih edilmiştir (Görsel 14-15).

Görsel 14. Sol görsel, hayvan motifine bulut motifi uygulaması (Merve Altuntaş, 2026).

Görsel 15. Sağ görsel, hayvan motifine bulut motifi uygulaması (Serap Tekin, 2026).

3. SONUÇ

Geleneksel Türk sanatları; halı, kalemışı, çini, cilt, hat vb. gibi farklı alanlarla zenginleşmiş Türk tarihine ve kültürüne katkı sağlamış sanat alanlarından biridir. Klasik değerlerinin yanında özgün ve yenilikçi tasarım çalışmalarına da açık olan geleneksel sanatlar Türk sanatımızda ayrı bir öneme ve değere sahiptir. Süsleme motifleri ve bu motiflerle oluşturulan desen tasarımları geleneksel Türk sanatlarını zenginleştirmektedir. Doğadan ilham alınarak stilize edilen motifler farklı malzemeler ve alanlarda süsleme amaçlı kullanılmıştır. Yaygın olarak kullanılan bitki ve hayvan motifleri geleneksel sanatların dışında özgün biçimlerde ve yenilikçi formlarla tasarım ilkeleri kuralları dahilinde yeni öngörüler ve gözlemler neticesinde elde edilebilmektedir. Bu nedenle tasarım ilkeleri dersinde geleneksel motiflerden biri olan bulut motifi, çizimi ve biçimi gibi yapısal özellikleri nedeni ile, seçilmiş olup herhangi bir bitki ve hayvan figürlü motifle bütünleştirilerek yeni formların elde edilebileceği özgün tasarım çalışmaları yapılmıştır. Uygulama 1-10 alt başlığında verilen tasarım çalışmaları toplamda yirmi adet olup yapılan çalışmalar arasından seçilen örneklerdir. Uygulanan bitki ve hayvan figürlerinin seçimi öğrencilerin isteği doğrultusunda kararlaştırılmış olup bulut motifi ile bütünleştirilmesi de aynı doğrultuda belirlenmiştir. Bitki ve hayvan figürlerinde kullanılan bulut motifleri figürlerin tamamında kullanılmamış, belirli kısımlarına uygulanmıştır. Bu sayede bitki ve hayvan figürlerinin yapısal özelliği ve tanınırlığı bozulmamıştır. Uygulamalarda teknik ve malzeme kısıtlaması verilmemiş olup yapılan tasarımlar öğrencilerin düşüncelerini sınırlamadan yansıttıkları çalışmalardır. Yapılan bu çalışmalar neticesinde öğrencilerin bakış açıları ve tasarım kabiliyetlerini genişletebilmek, eldeki verileri doğru bir şekilde doğru yerde ve alanda kullanabilmeleri, estetik, uyum, denge, kompozisyon gibi kurallarla hareket edebilmeleri, farklı bakış açıları, yeni motif tasarımlarını oluşturabilmeleri ve özgünlük kazanımları sağlanmıştır. Bununla birlikte yapılan bu çalışmalarla geleneksel sanatlarda ve diğer sanat alanlarında kullanılabilecek yeni biçim ve form tasarımları elde edilmiştir. Sonuç olarak, bilime ve sanata katkı sağlaması ön görüşü ile hazırlanmış olan bu çalışmada yer alan tasarım uygulamaları yapılacak olan farklı motif ve figürlerle oluşturulacak yeni örneklerin somut bir belgesidir.

KAYNAKÇA

- Akar, A. & Keskiner, C. (1978). Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, İstanbul.
- And, M. (2014). Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür, İstanbul.
- Bırol, İ. A. & Derman, Ç. (1991). Türk Tezyini Sanatlarında Motifler, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul.
- Civcir, E. (2015). Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri, Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Çellek, T. & Sağocak A. M. (2014). Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık, Grafik Tasarım Yayıncılık, İstanbul.
- Ekşi, G. (2017) “Anadolu’da Bilimsel Bitki Resmi Tarihi ve Yeniden Doğuşu”, Z & Kültür Sanat Şehir Mevsimlik Tematik Dergi, Bitki Ressamlığı, İstanbul, 48.
- Keskiner, C. (1990). Türk Motifleri, İstanbul, 1990.
- Keskiner, C. (2007). Türk Motifs, İstanbul, 2007.
- Kılıçkan, H. (2004). Orta Asya’dan Anadolu’ya Türk Bezeme Sanatı ve Örnekleri, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Özsoy, V. & Ayaydın A. (2015). Görsel Tasarım Öge ve İlkeleri, Pegem Akademi, Ankara.